

1. Bix B. *Legal Positivism* // *Blackwell Guide to the Philosophy of Law and Legal Theory* / Eds. W.A. Edmundson, M. Golding. Oxford, 2005. Pp. 29-49.
2. Bix B. *Natural Law Theory: The Modern Tradition* // *The Oxford Handbook of Jurisprudence and Legal Philosophy* / Eds. J.L. Coleman, S. Shapiro. Oxford, 2002. P. 62-103.
3. Dickson J. *Evaluation and Legal Theory*. Oxford, 2001.
4. Dworkin R. *Law's Empire*. Cambridge, Mass., 1986.
5. Hart H.L.A. *Essays in Jurisprudence and Philosophy*. Oxford, 1983.
6. Himma K.E. *Inclusive Legal Positivism* // *The Oxford Handbook of Jurisprudence and Philosophy of Law* / Eds. J. Coleman, S. Shapiro. Oxford, 2002. Pp. 125-165.
7. Raz J. *Ethics in the Public Domain: Essays in the Morality of Law and Politics*. Oxford, 1994.
8. Бикс Б. О границе, разделяющей теорию естественного права и юридический позитивизм // *Российский ежегодник теории права*. 2009. № 2. СПб., 2011. С. 69-80.
9. Дворкин Р. О правах всерьез М., 2004.
10. Лайтер Б. За пределами спора Харта и Дворкина: проблема методологии в юриспруденции // *Российский ежегодник теории права*. 2009. № 2. СПб., 2011. С. 116-151.
11. Финнис Дж. *Естественное право и естественные права*. М., 2012.
12. Фулдер Л. Позитивизм и верность праву. Ответ профессору Харту // *Правоведение*. 2005. № 6. С. 124-159.

МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ МІСЦЕВОЇ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ

Калиновський Б.В.,

заступник начальника кафедри конституційного та міжнародного права
Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

Кожна суспільствознавча наука має свій методологічний інструментарій, з допомогою якого вона вивчає відповідні соціальні процеси, робить висновки й надає пропозиції для практики. Методологія наукового дослідження муніципально-правових процесів є необхідною передумовою підходу до проблеми. Усестороннє дослідження місцевої публічної влади вимагає використання широкого спектру наукових методів: загальнонаукових (діалектичного, синергетичного, системного аналізу, соціологічного) та спеціальних (порівняльного правознавства Національної академії внутрішніх справ, нормативно-логічного, структурно-функціонального, історико-юридичного, переходу від загального до особливого, від абстрактного до конкретного тощо).

Загальні методи — це філософські, світоглядні підходи, які виражають найбільш універсальні принципи мислення. Так, методологічну основу дослідження місцевої публічної влади становить загальнонауковий метод діалектики. Діалектичний метод дозволяє розглянути динаміку таких соціальних процесів: зв'язок органів та посадових осіб місцевого самоврядування з органами державної виконавчої влади, а також становлення, розвиток та практику діяльності місцевої публічної влади тощо. Діалектика розглядає всі самоврядні явища в розвитку, в органічному зв'язку з розвитком політичних, економічних, соціальних, культурних та інших процесів, які відбуваються в суспільстві. Саме такий підхід дозволяє виявляти та вирішувати муніципально-правові проблеми, які виникають у суспільстві, розкрити діалектичну єдність і детермінованість загальних процесів формування правової, демократичної та соціальної держави в Україні з інституціоналізацією місцевої публічної влади.

Діалектична методологія дослідження статусу місцевої публічної влади потребує підходити до будь-якого явища як до системи. Тому важливе значення має метод системного аналізу, який дозволяє розглядати муніципально-правові явища в сукупності соціальних зв'язків, виявлення цілого та його частин, вивчення окремих інститутів місцевої публічної влади в цілісній системі організації публічної влади. Специфіка методу системного аналізу місцевої публічної влади полягає в тому, що логічним центром дослідження стають закономірності розвитку саме місцевого самоврядування

як цілісного організму. На місцевому рівні процес створення систем управління має свій прояв у формуванні внутрішніх структур муніципального та державного організмів, призначених для вирішення завдань місцевого, регіонального і державного значення, що постають перед ним в конкретних умовах та оптимальній реалізації функцій і повноважень структурних елементів системи локальної демократії.

Усвідомлення самоорганізації як основоположного принципу виникнення та існування місцевого самоврядування прийшло не відразу. Поштовхом для розвитку ідей самоорганізації саме і став потужний сьогодні напрям науково-методологічного спрямування: науки про системи що самоорганізуються та саморегулюються, — синергетики. Система місцевого самоврядування є, безумовно, цілісною природною системою як з позиції її виникнення, так і, особливо, з позиції її функціонування. На місцевому рівні процес створення систем самоврядування в ідеальному вигляді має свій прояв, як зазначалося, у формуванні внутрішніх структур усього муніципального організму, призначених для вирішення завдань місцевого значення, що постають перед ним в конкретних умовах (тобто організаційний, структурний аспект), так і в розвитку інших соціальних, психологічних і моральних цінностей, норм та інститутів усередині територіальної громади. Це ті дані, які держава при всьому бажанні не може утворити — вона лише визнає, створює умови для їхнього розвитку. Законодавство, визнаючи та допускаючи місцеве самоврядування як новий елемент політичного життя, повинно обмежитися найнеобхіднішими визначеннями, встановлюючи лише загальні, широкі засади, дозволяючи законом тільки установчі питання. Синергетика має справи, як правило, з процесами й феноменами, де ціле (наприклад, місцеве самоврядування як природне право людини, вид публічної влади та соціального управління, інститут системи конституційного ладу, історичне, суспільно-політичне, соціально-економічне, культурне, духовне явище та специфічний образ мислення) має властивості, яких немає у жодної з частин, але частини (місцеві жителі, територіальні громади, органи та посадові особи місцевого самоврядування) відображають якості цілого. Це відкриває нові шляхи вивчення феномену муніципальної демократії, а далі — шляхи оптимізації процесів конституювання та життєдіяльності системи місцевого самоврядування в Україні, впорядкування місця місцевого самоврядування в системі публічної влади.

Вивчення муніципально-правових явищ було б неповним, статичним без з'ясування функціональних якостей інститутів місцевої публічної влади. Тому вагоме місце в системі методів муніципальної науки посідає метод функціонального аналізу. Так, наприклад, функціональний аналіз діяльності територіальної громади (її динамічна спрямованість) сприятиме проникненню в політико-правову природу цього суб'єкта місцевого самоврядування, розкриватиме обсяг, характер і зміст його діяльності. Без функціонального аналізу неможливе вивчення будь-якого елемента системи місцевої публічної влади, при цьому лише визначивши функції кожного елемента системи, можна уявити, яку роль відіграють вони в системі місцевого самоврядування, в державному механізмі, в суспільстві взагалі та яке їх соціальне призначення.

У методології дослідження місцевої публічної влади важливе місце посідає історичний метод. Усі інститути місцевої публічної влади вивчаються в їх історичному розвитку на загальному тлі розвитку суспільства і держави. Принцип історизму передбачає дотримання двох важливих умов: по-перше, розгляд муніципально-правових явищ з точки зору їх виникнення та розкриття закономірностей і тенденцій розвитку; по-друге, вивчення конкретних інститутів місцевої публічної влади з позицій сучасності. Історизм шлях зв'язку минулого і сучасного, теорії і практики, тому що нове в теорії публічної влади в кінцевому підсумку виростає з узагальнення досвіду, із практичних потреб

суспільного розвитку. Історичний підхід передбачає розвиток теорії на основі фактів. Історичний аналіз законодавства про місцеву публічну владу, виявляючи основні напрями і тенденції муніципального розвитку, дозволяє сприйняти все те найкраще, що виробила практика місцевого будівництва в Україні та інших країнах, дати йому оцінку з позицій сьогодення і створити більш ефективне і дієве законодавство.

При дослідженні місцевої публічної влади широко використовується також метод порівняльно-правового аналізу. Велике значення для розвитку даної сфери наукового знання має вивчення і використання практики організації місцевої публічної влади в найбільш розвинутих демократичних державах. Необхідність компаративного аналізу зарубіжного досвіду не викликає сумнівів. Саме таким шляхом можна вести пошук нових ідей і механізмів, виявляти глобальні тенденції розвитку права і політики. Більшість конституційних і муніципальних проблем держав сучасного світу мають тотожний характер, і тому завжди корисно знати, наскільки ті чи інші країни прогресують у вирішенні таких проблем, які механізми були ними при цьому задіяні.

У науці муніципального права широко застосовується метод логічного аналізу, оскільки це зумовлено природою юриспруденції. З допомогою логічного аналізу вирішуються питання співвідношення місцевого самоврядування з соціальним і державним управлінням; класифікації інститутів місцевої публічної влади; досліджуються форми муніципального устрою тощо.

При дослідженні статусу місцевої публічної влади наука широко використовує соціологічні методи: опитування, інтерв'ювання, анкетування, соціального експериментування, організаційно та нормативно-правового проектування, імітаційно-ігрового моделювання ситуацій тощо. Так, моделювання як метод дослідження соціальних процесів має важливе значення для поглиблення наших знань, їх додаткової перевірки, для свідомого управління суспільними процесами.

Окрім перерахованих дослідження статусу місцевої публічної влади вимагає використання ще й інших наукових методів. В сукупності всі методи наукового пізнання дають нам оптимальну уяву про ті чи інші сторони муніципально-правової дійсності. Використання різноманітних методологічних засобів дозволяє з різних боків підійти до дослідження місцевої публічної влади, простежити вплив конституційних норм, міжнародно-правових і локальних актів на організацію публічної влади.

ОСНОВНІ НАПРЯМИ ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ ОСОБИ В УМОВАХ РОЗБУДОВИ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ

Сербин Р.А.,

начальник докторантури та ад'юнктури Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник

Сучасна Україна розвивається на конституційно визначених засадах демократичної, соціальної і правової держави. Така держава неможлива поза правовою культурою більшості її громадян. Адже права культура кожного громадянина обумовлює загальну повагу до права в суспільстві, культивування принципу верховенства права, і, таким чином, реальне функціонування всіх інших інститутів держави.

Економічні і політичні реформи супроводжуються суттєвою кризою суспільного життя. Перенасиченість інформаційного поля, ідеологічне розшарування, культ удаваних цінностей (грошей, свободи-свавилля, "правомірною" насильства) унеможливує належне усвідомлення теоретичних доказів